

ДО ПОХОДЖЕННЯ ДАВНИХ ТОПОНІМІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. 23 – 29

Мета пропонованої розвідки – історико-етимологічний аналіз сучасних назв поселень Львівської області: *Опільсько*, *Отинівичі*, *Пиратин*, *Ходорів*, *Чолгині*, *Чуперносів* та *Шнірів*¹.

Опільсько – с. Сокальського р-ну. Укладачі „Історії міст і сіл Української РСР: Львівська область” одну з перших документальних згадок про цей населений пункт відносять до 1440 р. [2, с. 752]. Згодом він зафіксований як *Опільсько* (*Opulsko*), 1785 – 1788 рр., 1819 – 1820 рр. [3, с. 220], *Opilsko* („rus. nazwa *Opulska*”), „*Opulsko albo Opulsk, rus. Opilsko – wieś*”, 1886 р. [18, VII, с. 554, 569], *Опільсько* (до 1951 р.), *Перемóга*, 1968 р. [2, с. 752], *Перемога*, 1987 р. [13, с. 186] та *Опільсько*, 2009 р. [12].

На думку дослідників, очевидний зв'язок ойконіма з апелятивом *опіле* – ‘об’єднання декількох родів, зближених до себе спільним походженням

---

¹ Продовження циклу статей, опублікованих у: Студії з ономастики та етимології. 2010 / [відп. ред. І. В. Єфименко]. – Луцьк : Терен, 2010. – С. 274 – 285 (I); Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія : Філологія / [ред. колегія: В.Г. Матвіїшин (голова), Д. Г. Бучко, М. І. Голянич, В. В. Грещук, В. І. Кононенко та ін.]. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатськ. нац. у-ту, 2011. – Вип. XXIX – XXXI. – С. 131 – 133 (II); Життя – у слові : збірник наукових праць на пошану академіка В. М. Русанівського / [відп. ред. В.Г. Склярєнко]. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – С. 146 – 151 (III). Див ще три статті, присвячені цій же проблематиці : Матеріали до історико-етимологічного словника ойконімів Львівщини // Студії з ономастики та етимології. 2011 – 2012 / [відп. ред. О. П. Карпенко, В. П. Шульгач]. – К. : Кий, 2012. – С. 257 – 265; Про походження ойконіма *Белз* // Праці Центру пам'яткознавства : зб. наук. праць / [гол. редколегія О. М. Титова]. – К. : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2012. – Вип. 21. – С. 217 – 222; Топонімія Радехівського району Львівської області (матеріали до історико-етимологічного словника ойконімів України). I // Студії з ономастики та етимології. 2013 / [відп. ред. О. П. Карпенко, В. П. Шульгач]. – К., 2013 (у друці).

Наголос в ойконімах подано за „Історією міст і сіл Української РСР : Львівська область” [див. список використаної літератури].

і спільними потребами, які виникали з господарських і оборонних відносин' [2, с. 752]. Проте, вірогіднішою вважаємо трансонімізацію місцевого однойменного ороніма (узгір'я), що підтверджує така інформація із „Словника географічного Царства Польського”: „w stronie pld. [від поселення Опільсько. – В.Я.] wznosi się wzgórze *Opulsko*”, 1886 р. [18, VII, с. 569]. Стосовно оніма *Опільсько*, то він, на нашу думку, мотивований ідентичним апелятивом *опільсько. Етимологізуючи відносний прикметник *obpolskьjь, укладачі „Етимологічного словника слов'янських мов” ілюструють цей ад'ектив тільки двома прикладами – ст.-чеськ. *opolský* прикметник до *opolé* – ‘той, що лежить на рівнині, в низині’, пол. *opolski* відтопонімний прикметник від *Opole* [16, 28, с. 255].

Отинівичі – с. Жидачівського р-ну. Давнє поселення, на території якого виявлено залишки жител трипільської культури [8, с. 4]. Первісно назва населеного пункту фігурувала як *Отиньовичі* [8, с. 44, 107]; вона ж: *Othyniowice*, 1458 р. [8, с. 17], 1515 р. – пізніша фіксація [2, с. 363], *Отиневичі* (*Otyniowice*), 1785 – 1788 pp., 1819 – 1820 pp. [3, с. 223], *Otyniowice* (rus. *Otynewyczi*), „we wsiach *Otyniowicach*”, „na wsi *Otyniowice*”, „według lustracyi z roku 1765 była dzierzawa *Otyniowce*, do której także wś Horodyszczce należała”, 1886 р. [18 VII, с. 764, 765] та *Отиневичі*, 1987 р. [13, с. 179].

В. В. Котович розглядає аналізоване найменування поселення як патронім на *-ичі* від особової назви *Отиня, яка, у свою чергу, могла утворитися від антропонімів типу *Отъ* < *Отмаръ*, *Отнятъ* та ін. [див.: 8, с. 17, 45]. Імовірніше, це форма множини на *-і* від патроніма *Отиньович.

Пиратин – с. Радеківського р-ну. Давнє поселення, поблизу якого виявлено давньоруське городище (XI – XIII ст.) [2, с. 638]. У „Йосифінській (1785 – 1788) і Францисканській (1819 – 1820) метриках” досліджуваний ойконім засвідчений як *Ператин*, *Пиратин* (*Peratyn*), 1785-1788 pp., 1819 – 1820 pp. [3, с. 227, 237]; він же пізніше – „leżą <...> *Peratyn*”, „*Peratyn*, ob. *Piratyn*”, „*Peratyn*, albo *Pieratyn* z Antoninem – wies”, 1886 р., „*Piratyn*, albo *Pieratyn*, *Peratyn*”, 1887 р. [18, VII, с. 90, 949; VIII, с. 93, 221], *Пирятин*, 1968 р. [2, с. 616] та *Пиратин*, 1987 р. [13, с. 181]. Швидше за все, ойконім мотивований антропонімом **Пера(я)та*, оформленим формантом належності *-ин* (первісно *Ператин* двір, хутір, присілок тощо). Пор., наприклад, ст.-укр. *Пырятинец* [9], сучасне (похідне на *-ськ-*) *Ператинський* – прізвище у Волинській обл. [5, с. 52].

Стосовно споріднених онімів пор., зокрема, *Пиратин*, *Пирятин* – назви поселень у Львівській, Полтавській та Рівненській обл. [13, с. 184, 227, 235].

Хдборів – м. Жидачівського р-ну. Автори видання „Історія міст і сіл Української РСР: Львівська область” зазначають, що первісно аналізований ойконім задокументований як *Ходорів-став*, *Ходоростав* [2, с. 336, 346] або ж *Ходоровъ Ставъ* [8, с. 19]. В офіційному документі за 1394 р. йдеться про пана і законного дідача з *Ходорова* [2, с. 346], далі: *Chodorowstaw*, 1430 р. [8, с. 19], *Ходоріс (Chodorów)*, 1785-1788 pp., 1819-1820 pp. [3, с. 320], „*Chodorów (z Wołczatyczami) – miasteczko <...> niegdyś powiatowe*”, „*w Chodorowie (dawniej Chodorostaw)*”, „*na Chodorostawie*”, „*powiat chodorowski*”, 1880 р. [18 I, с. 610], *Ходорів*, 1987 р. [13, с. 178] та ін.

Існують версії, що ойконім *Ходорів-став* (*Ходоростав*, *Ходоровъ Ставъ*) це:

1. Похідне від особової назви *Ходор та апелятива *став* [див.: 2, с. 346 – 347].

2. Мотивоване антропонімом *Ходоръ* (< ОН *Ходъ* < *Ходивой*, *Ходимиръ* + суфікс *-оръ*) + *-ів* (< *-овъ*) [8, с. 19].

Ойконім прозорий щодо мотивації. Швидше за все, засвідчені історичні варіанти назви – лексиколазація й онімізація словосполучення топоніма *Ходорів* та апелятива *став*. Перший компонент ойконіма – *Ходорів* – утворення на *-ів* від ОН *Хведір*, *Федір* (поширене ім'я); сюди ж додамо сучасні укр. *Ходор* – прізвище [14, с. 229], пол. *Chodor* – ім'я [17, I, с. 79] і под. Щодо підтвердження цього пояснення доцільно використати довідку зі „Словника географічного Королівства Польського” – „*Chodorów <...> – miasteczko <...> nad rzeką Ług, która tu tworzy znaczny staw*”, 1880 р. [18, I, с. 610]. Стосовно ідентичних топонімів додамо ще сучасні *Ходорів*, *Ходорівка*, *Ходори*, *Ходорків* – назви населених пунктів в Україні [13, с. 95, 96, 97, 140].

Чолгині – с. Яворівського р-ну. Об'єднане з нп *Тернівця* [12]. Історично відоме з 1785 – 1788 pp., 1819 – 1820 pp. як *Чолгині (Czołhynie)* [3, с. 329], „*Czołchynie, Czołhynie, ob. Czołynie*”, 1880 р. [18, I, с. 867], *Чолгині*, 1987 р. [13, с. 189] та ін. В аналізованій назві поселення *Чолгині*

учені вбачають продовження первісного **Ĉьlgъnъ*¹, яке, у свою чергу, постало від апелятива псл. **ĉьlgъ-* + суфікс **-nъ*. За спостереженнями Р. М. Козлової, яка детально досліджує деривати від основи **ĉьlg-*, похідні апелятиви збереглися досі на більш вузьких ареалах, ніж їх континуанти – топоніми. Свої твердження Р. М. Козлова аргументує такими даними: укр. діал. (бук.) *чвогз* – ‘жолоб, по якому з гори спускають деревину’ – форма, яка утворилася з *човг* у результаті дисиміляції, пол. *czolg* – ‘змія, вуж, плазун’, ‘плазуючий, підлесник’, ‘плазування’, *czolga* – ‘вилоподібне розгалуження дерева’, діал. *czolgi* мн. ‘гринджоли, копильчаки’, ‘гальма у возі’, ‘прилаштування для перевезення бочок з водою або пересування плуга по полю’ [див.15, с. 28, із покликанням на: 7, с. 107 – 108].

Чуперносів – с. Перемишлянського р-ну. Об’єднане з нп *Ўшковичі* [12]. Уперше зафіксоване як *Czupernozow* у 1478 р. [8, с. 23]; згодом – *Чуперносів* (*Czupernosów*), 1785 – 1788 рр., 1819 – 1820 рр. [3, с. 331], „*Czupernosów, Czupernosy – wieś*”, 1880 р. [18, I, с. 881], *Чуперносів*, 1987 р. [13, с. 183] та ін.

З погляду словотвору це утворення з присвійним суфіксом *-ів* від антропоніма *Чуперні(о)с*. На користь цього пояснення вказує слов’ян. *Чупернось* – особова назва [8, с. 23].

Шнірів – с. Бродівського р-ну. В історичних джерелах уперше зафіксоване у 1557 р. [2, с. 170]; воно ж пізніше – *Шнирів* (*Sznyrów*), 1785 – 1788 рр., 1819 – 1820 рр. [3, с. 333], „*Sznyrów – wieś*”, 1892 р. [18, XII, с. 15], *Шнирів*, 1987 р. [13, с. 176] та ін. Уважаємо, що назва поселення мотивована антропонімом *Шнир* + суфікс належності *-ів*. На потенційність цього пояснення вказують укр. *Шнир* – сучасне прізвище [6, с. 234], (парадигматичне) *Шнира*, (похідне) рос. *Шнырев* [11, с. 925] тощо. Твірна особова назва *Шнир* – віддієслівне утворення, пов’язане з дієсловом *шнирити*, пор. укр. діал. (зх.-поліськ.) *шні́рити* знев. – ‘шукати щось, роблячи нелад’ [1, с. 271], рос. діал. (томськ.) *шны́рить* – ‘швидко рухатися у різних напрямках, снувати’, ‘ходити, оглядати з метою розвідати що-небудь’ [10, с. 365] і под. Додамо ще місцевий мікротопонім (похідне) *Sznyroczyk* („na zachodzie [знаходиться. – В.Я.] las „*Sznyroczyk*”), 1892 р. – назва лісу [18, XII, с. 15].

---

¹Водночас додамо, що Р. М. Козлова розглядає цей ойконім і як утворення, мотивоване антропонімами *Чолг, *Чолга (при цьому подаючи назву поселення у першому випадку як *Чолгини*, у другому – *Чолгини*). Див.: [7, с. 108; 4, с. 250 – 258].

Таким чином, дослідження історичної української топонімії – важливий матеріал для зведеного історико-етимологічного словника ойконімів України.

Список використаної літератури

1. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2-х т. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1. – 354 с.
2. Історія міст і сіл Української РСР: Львівська область / [ред. колегія: В. Ю. Маланчук (голова), М. Я. Гнидюк, Б. К. Дудикевич та ін.]. – К. : Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1968. – 980 с.
3. Йосифінська (1785 – 1788) і Францисканська (1819 – 1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів / [відп. ред. П. Захарчишина; склали: П. Пироженко, В. Сіверська]. – К. : Наукова думка, 1965. – 356 с.
4. Казлова Р. М. Славянская гідранімія. Праславянські фонд / Р. М. Казлова. – Гомель : ГГУ, 2003. – Т. III. – 361 с.
5. Книга пам'яті України: Волинська область : у 3-х т. / [ред. колегія: П. В. Онищук, Б. Й. Заброварний, В. А. Наконечний та ін.]. – Львів : Каменяр, 1995. – Т. 1. – 567 с.
6. Книга пам'яті України: Івано-Франківська область : у 3-х т. / [ред. колегія: В. М. Скрипничук, М. І. Солошенко, Б. М. Томенчук та ін.]. – Львів : Каменяр, 2001. – Т. 2. – 758 с.
7. Козлова Р. М. И. -е. ^{*}(s)kel- ‘гнуть, сгибать; крутить, вертеть’ в славянской гидронимии. // Р. М. Козлова // Ономастика та етимологія: Зб. наук. праць на честь 65-річчя І. М. Желєзняк / [відп. ред. О. П. Карпенко]. – К. : Друкарня СП „Українська книга”, 1997. – С. 96 – 113.
8. Котович В. В. Походження назв населених пунктів Опілля : монографія / В. В. Котович. – Дрогобич : Відродження, 2000. – 156 с.
9. Ономастична картотека Інституту української мови НАН України.
10. Словарь диалектного просторечия Среднего Приобья / [под ред. О. И. Блиновой]. – Томск : Изд-во Томск. гос. у-та, 2003. – 370 с.
11. Справочник квартирных телефонов г. Киева / [сост. Д. М. Циолек]. – К. : Наук. думка, 1976. – 983 с.
12. Україна. Адміністративно-територіальний устрій на 1 грудня 2009 р. (електронний довідник) // Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>

13. Українська РСР : Адміністративно-територіальний устрій на 1 січня 1987 р. / [відп. ред. В. І. Кирненко, В. І. Стадник]. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1987. – 504 с.

14. Худаш М. Л. 3 історії української антропонімії : монографія / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – 236 с.

15. Шульгач В. П. Матеріали до Етимологічного словника ойконімів України / В. П. Шульгач // Записки з українського мовознавства: Зб. наук. праць / [відп. ред. Ю. О. Карпенко]. – Одеса : Астропринт, 2001. – Вип. 11. – С. 26 – 30.

16. Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / [под ред. О. Н. Трубачева и А. Ф. Журавлева]. – М. : Наука, 1974 – 2010. – Вып. 1 – 36.

17. Rymut K. Nazwiska polaków : Słownik historyczno-etymologiczny / K. Rymut. – Kraków : Wyd-wo Instytutu Języka Polskiego PAN, 1999 – 2001. – Т. I – II.

18. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / [pod red. F. Sulimierskiego]. – Warszawa : Nowy Świat, 1880 – 1902. – Т. I – XV.

Анотація

Пропонованою статтею продовжуємо історико-етимологічні розвідки про найменування населених пунктів Львівської області. На матеріалі документально засвідчених історичних фіксацій найдавніших назв поселень простежено фонетичні модифікації досліджуваних онімів у часі.

Ключові слова: *антропонім, особова назва, апелятив, ойконім, онімізація.*

Аннотация

Предлагаемая статья продолжает историко-этимологические разыскания о наименованиях населенных пунктов Львовской области. По материалам документально засвидетельствованных исторических фиксаций одних из древнейших наименований поселений прослежено фонетические модификации исследуемых онимов во времени.

Ключевые слова: *антропоним, личное имя, апеллатив, ойконим, онимизация.*

Summary

The article that proposed continues there historical and etymological studies of the settlements names of the Lviv district. On the material of

documentalized historical fixations of the most of antient oyconyms there phonetical modifications of these ones are traced.

Key words: *antroponym, personal name, appelative, oyconym, onymization.*

УДК811.162.4:81.373.2

Hladký J.
Pedagogická fakulta
Trnavskej univerzity v Trnave, Slovensko

VLASTNÉ MENO V REGIONÁLNO M ONYMICKOM SYSTÉME

Onomastika sa prirodzene vníma ako integrálna jazykovedná disciplína, ktorá veľmi úzko súvisí s geografiou, históriou, archeológiou, sociológiou a demografiou, etnografiou a ďalšími vedami. Vlastné meno, integrujúce v sebe špecifickú jazykovú aj mimojazykovú stránku či charakteristiku, treba zavše chápať aj ako psycholingvistický a sociolingvistický prvok, ktorého vznik a fungovanie sú viazané na istý onymický priestor.

Vlastné meno poskytuje informácie o onymickom objekte svojou formou, na zreteľ však musíme brať aj susedstvo významovo blízkych názvov, takisto poznatky z archeologických, geografických a iných výskumov, ktoré sú dôležité aj v procese verifikácie interpretácie starej sémantickej stránky menného základu. Preto je dôležité adekvátne rekonštruovať obsah slov získaných z historickej toponymie. V onomastických výskumoch má preto nezastupiteľné miesto onymicko-lexikálna komparácia, či už na pozadí porovnávania onymickej lexiky s lexikou jazyka, ktorého prostriedkami bolo skúmané vlastné meno utvorené, alebo identifikovanie lexikálnych paralel (berúc pritom do úvahy poznatky z vývinu jazyka v starších fázach vývinu) v príbuzných, najmä slovanských jazykoch.

Pri interpretácii vlastného mena ako jedinečnej entity nahliadame naň zároveň ako na jedinečnú jednotku jestvujúcu v relatívne uzavretých geografických, etnických, historických, jazykových (nárečových) a sociálnych celkoch – prirodzených regiónoch. Takýto komplexný pohľad na onymiu v prirodzenom regióne či mikroregióne, relatívne uzavretom a ucelenom systéme so svojimi historicky podmienenými vnútornými vzťahmi a súvislosťami, sa prirodzene začína uplatňovať vo viacerých onomastických